

zadnji povesti viden, toda vedeti je treba, da je prav njegova neharmonična prisposoba, njegov stilno zblojeni govor (»Kako si smešno lep«, Krivda str. 6. — »Florijanu so šinile nekatere predstave v glavo, se prekopicnile ko cirkuški pajaci«, str. 21. »Film predstav se je vrstil pred njegovimi očmi — str. 96.) večkrat ne samo izraz pisateljve naglice, ampak tudi nujen izraz njegove razbite notranjosti, neurejenega časa, splošne naglice in sile, v kateri živimo. V miselnih osnovah pa je v Bevku naravnost protest proti materijalizaciji sodobnega sveta. Bevku razvoj gre stalno navzgor, ne samo v objektivizaciji življenja, ampak tudi v dozorevanju oblikovne svojstvenosti; če odštejemo vplive, ki večkrat bolj lepé na njem, kakor pa se zlijejo ž njim, lahko rečemo, da je Bevk eden najznačilnejših literarnih sodobnikov.

F. K.

R. Maister: **Kitica mojih.** Pesmi. Izdala Tiskovna založba v Mariboru. 1929. Str. 80. — Ideja in dejanje, tako bi jaz naslovil premišljevanje o značaju slovenske duševnosti. Zdi se, da bi nam tako preiskovanje dalo zanimivo idejno-zgodovinsko monografijo našega naroda, ogledalo našega bistva, naših prednosti in naših napak in pomanjkljivosti. Ideja in dejanje, eno kakor drugo je namreč imperativ zgodovine in kulture slehernega naroda. Če se je reklo, da smo Slovenci »liričen« narod, se upiram zgolj negativnemu tolmačenju, ker smatram etične in duhovne naloge za višje od zgolj historičnih. A to odliko nedvomno vsebuje ta oznaka v svojem jedru, čeprav ne zanikam usodnega pasivizma in romantizma v naši krvi. Toda ugotovljeno bodi, da so bili, žal, neredko bolj »lirični« naši politiki nego naši pesniki. To-le se mi je zdelo potrebno povedati ob pesniški zbirki »Kitice mojih«, ki nas zanima predvsem zaradi njenega avtorja. Zakaj Rudolf Maister je eden izmed redkih slovenskih mož dejanja — in dejanje je prav tako večno kakor ideja. Toda za oznako njegove osebnosti ni važna samo ta ugotovitev. Zdi se mi, da moram ob tej zbirki, ki je ni mogoče, ako nočemo biti globoko krivični, soditi edino-le z literarno-estetskih vidikov, opozoriti tudi na nekaj drugega. To knjigo jemljemo res da predvsem kot dokument močne, s širokih narodnih razgledov pomembne osebnosti. Kot taka bo vedno draga vsakemu Slovincu, onemu pa, ki bo kdaj govoril o tem možu, bo še posebej dobrodošel in dragocen komentar. Toda — kar vidimo morda v prvi vrsti mi mladi — ta knjiga je po svojem najpomembnejšem težišču v enaki meri dokument polpretekle naše sodobnosti, kakor katerakoli povojna slovenska umetniška knjiga. Ta mladi rod se prav danes zaveda, da se je v tistih dneh, ko je bil ves naš napor radi srčne stiske obrnjen v notranjost, v klic po prerojenju človeka iz duha, da se je v tistih dneh z ramo ob rami z nami — govorim o mladih — nekdo boril zoper istega duha negacije. To je, kar nas veže z njim kljub formalnemu nasprotju, ki pa je značilno zanj kot pesniškega tvorca. Tega je v bistvu izoblikoval čas ob prelomu stoletja, po eni strani čas po objektivnosti stremečega realizma, a po drugi so že vidne črte nastopajoče slovenske moderne v nastroju dekadentizma, ki je nanj vplival ne toliko z izraznimi sredstvi, kolikor mu je soroden po občutju. Tako srečujemo pri njem v refleksih zlasti Gregor-

čiča, Aškerca, a prav tako so očitni sledovi Cankarjeve »Erotike«. Močan je tudi vpliv narodne pesmi, vsebinsko in oblikovno. Izrazito ne pripada nobeni struji, vzrok oblikovne tipičnosti leži v nemajhni meri nedvomno tudi v dejstvu, da je osebna problematika pri njem skoraj popolnoma izključena kljub nasprotnim poudarkom časa, v katerem se je izoblikoval. To so značilnosti, ki so lastne predvsem njegovim prvi pesniški zbirki, opremljeni s tradicionalnim naslovom »Poezije«, ki so izšle točno pred petindvajsetimi leti. Kar avtorja v »Kitici mojih« najbolj loči od prve zbirke, je večja osebna izčiščenost, tu in tam objektivno pomembnejša snov, dekadentsko-ljubezenski motivi v literarni maniri se umaknejo narodnim in občečloveškim. A ne le motivno, tudi v etičnem pogledu, to je po splošnem odnosu do pojavov življenja, je ta izpremema očitna, ostale pa so še vedno zanj kot pesniškega tvorca značilne poteze: nagnjenje k literarni konvencionalnosti in epičnemu opisu (tudi pri lirskih motivih), poudarjena miselnost v odnosu do pojavov osebnega in objektivnega sveta, domače občutje, naslonitev na narodno pesem, a tudi prizadevanje za gladko obliko, kar ni vselej dobro.

France Vodnik

Tone Seliškar: **Rudi.** Povest za mladino. Izdala in založila Mladinska Matica poverjeništvu UJU. V Ljubljani, 1929. Str. 108. — Pogled na naše mladinsko umetniško snovanje nas pouči, da smo Slovenci v tem oziru še vedno na docela povprečnem, prav za prav podpovprečnem stališču. Kar še bolj zatemačuje to žalostno podobo, je to, da je tozadevni opus številčno že nemajhen, da, prevelik za vzgojo slabega okusa. Kar označuje celokupno produkcijo z malimi izjemami, je nekvaliteta, nekaj, kar je najmanj priporočljivo in česar bi si i želeli najmanj. Zakaj in odkod tako mizerni uspehi, o tem bi se danes že moglo razpravljati. Prvič je ta vzrok zmotno naziranje naše nepoklicne kritike in piščoče mase o bistvu in namenu mladinske umetnosti, ki sta jo oba podredila didaktizmu, čemur se po naše reče — ribarjenje v kalnem. Prvi, namreč »mladinski kritik« je bil pri nas vedno dobrohoten, laživzgojen neznalica, in to vsega: mladinskega sveta, vzgoje in umetnosti. »Naša nežna mladina je zopet dobila v dar delo, polno bogastva in duševne hrane,« tako-le nekako si je on zamislil svoj nepoklicni posel. In potem ta piščoča masa, ta posili-produktivni stan, ta nelegitimna obrtna zadruga »izdelkov za mladino« — ne, zanjjo celo ne najdem poštenega izraza za pravično oceno. Poklicana, da zlomi temu škodljivemu pojavu moč, je po mojem mnenju kritika. Ona naj, kjerkoli se le dá, izpodmika tla in jemlje ugled mladinskemu šundu in išče in ustvarja pogoje za porast in dvig vseh panog mladinske umetnosti: skrbi naj ne le za slovstvo, ampak; za gledališča (marijonetno in »pravo«), predvsem pa tudi za specifično — samo ne čudite se — mladinsko muziko in likovno umetnost. Prav slikarstvo prihaja, menim, najbolj v poštev za najzgodnejšo mladost, kajti psihološko dejstvo je, da je za otroka konkretnost, ki jo umetniško oblikuje fantazija in ne misel, najbolj možna ponazoritev življenja. Na slikovitosti n. pr. so grajene pravljice, pri katerih sta ne le snov, namreč tudi etos podana v konkretni prisposobi. To je tudi najzanesljivejša pot, ki drži iz didaktike k neposrednosti umetniškega sno-

vanja, iz tendenčne »vzgojnosti« v svobodno prebujenje človeškega bistva. In še to bi morda razodel, da naj romantično iluzijo, ki ne odgovarja več duhu našega časa niti stilno niti vzgojno — skuša nadomestiti realizem, a ne oni brezdušni, zunanji, »novi«, marveč realizem srca in čiste nrávnosti, realizem tiste luči, ki jo nosi človek v sebi od vekomaj.

*

Ničesar novega in zelo malo dobrega vsebuje povest »Rudi«. Njen avtor je Tone Seliškar, žalibog. Rekel bi, da to ni morda polje zanj, če ne bi opažal že dalj časa, da Seliškar, pesnik »Trbovelj«, knjige socialne lirike, ki v naši povojni pesniški produkciji predstavlja eno najmočnejših zbirk — propada in nazaduje tudi v liriki. Ali postaja star, da se ga izogibajo muze, ali pa jim je sam obrnil hrbet? Toliko je gotovo, da »Rudi« ni drugega nič nego koncept osebne volje, ki pravi, to-le in tako-le bomo naredili, živio literatura in prolet. To je naivnost in nerazumevanje poklica. Propagator ni bil še nikoli umetnik zato, ker je bil propagator — narobe bo prej resnično. Umetnost je življenje in njega ponazoritev v estetičnih likih, kjer ni življenja, navadno vstajajo gesla: abstrakcija življenja, ki ustvarja, če in kadar se prenese v umetnost, tendenčni šund. Primer takega je tudi »Rudi«, kjer je to dejstvo tako prozorno, da ne dopušča nobenega dvoma. Tam, kjer in dokler je pisatelj zvest življenju, me pridobiva prav s tem. Z resničnostjo snovi, ne toliko z neizrazitim slogom in neprevelikimi pripovednimi vrčinami in sposobnostmi. A vendarle: berem, še ugaja mi tu pa tam. Tako-le nekako do konca četrtega poglavja, ko smo na morju — odslej pa se moj odnos izpremeni, že v londonsko luko pridem slabe volje, nazadnje sem razočaran in ravnodušen, ne, rajši neprijetno dirnjen. I, seveda, si pravim, ko premislim, saj ne more biti drugače. Rudi, resnično proletarsko dete, postane v rokah pisatelja žrtev čisto meščanske miselnosti. Še po snovi, mi postane jasno, saj danes ne čutim več tako, tuje nam je že to čuvstvovanje in milje. Ali naj vam ta solzava naivnost predoči trpljenje in stisko človeka-sužnja naših dni?

Tako ta povest ni ne proletarska ne mladinska, kaj šele umetniška. Docela neumetniško hoče avtor ponazoriti neko geslo z življenjem, a to se vendarle ne dá utesniti v spono kakršnihkoli namenov in premis. Svobodno je! Zato se je maščevalo tudi nad pisateljem, poleg pomanjkanja pripovednega daru je namreč prav ta neiskren odnos do resnice življenja v prvi vrsti vzrok poraza, ki ga je doživel Seliškar s to »povestjo«.

France Vodnik
Odmevi. Literarno-kulturna revija. I. Jesen. Urednik Radivoj Peterlin-Petruška. Ljubljana, 1929. — Kaj pa je tebe treba bilo — tako bi se Slovenci danes smeli vprašati ob marsikaterem pojavu, ne samo v literaturi. Tu pa še prav posebno, in če kdaj česa ni bilo treba našemu narodu, mu te-le »literarno-kulturne« revije ni bilo nič treba. Naivni entuziazem in romantični zanos, dve podedovani hibi slovenskega značaja, ki pa nas vsaj varujeta pred prezgodnjo dozorelostjo, ustvarjata pri nas temu podobne pojave. In se gremo... karkoli, samo da se gremo: enkrat rodoljube, enkrat boheme, enkrat — e, kaj bi! Naj

povem naravnost in nakratko: »Odmevi« so negativen dogodek v našem kulturnem življenju, ničla v literarni žetvi tekočega leta, žal, ne osamljena ničla. Bolj kot kritika more zanimati narodnega ekonomista za prazen nič zapravljeni denar, za katerega bi Slovenci mogli dobiti dve lepi, dve potrebni, dve vredni knjigi. Kaj pa je v tej reviji takega, da bi jo opravičevalo? Nič. Ne ideologija in program, ki ju ni niti v zavesti od vseh vetrov skupaj zbranega zbora »odmevašev«, niti si je ni svest, dam vse, kar imam, urednik g. Radivoj Bo-žé. Nič ne bo, ker biti ne more! Ne prispevki vseh teh pisateljev in pisunov, pesnikov, epigonov in epigončičev, ki po veliki večini ne bi delali ugleda najbolj skromnemu družinskemu listu. Skušal sem se tolažiti — da bi ne bilo treba pisati tako ostro — s tem, da morda vse to ni zares, da je morda vse le nekakšna »romantična ironija«, pri bohemi je namreč vse mogoče — pa se ni dalo. Edino pozitivna je v človeško-subjektivnem zmislu oddolžitev spominu pisatelja Milana Puglja, čeprav objektivno važnih in pomembnih ugotovitev ne prinaša noben prispevek. Izvzel bi morda še to in ono drobno stvar, zlasti članek »Nekaj misli o kulturi in civilizaciji«, ki ga je napisal France Veber. Ta članek je tako dejstvu odgovarjajoča analiza našega življenja, da še nismo imeli podobne; škoda le, da je zašla v to revijo, kamor ne spada.

France Vodnik
Franjo Kolenc: A njega ni... Maribor, 1929. Samozaložba Str. 144. Slovenski Krajini njen sin. — Povest je zgodba iz svetovne vojne in pripoveduje, kako se po smrti dveh bratov tudi tretji ne vrne več domov in k svoji izvoljenki. Takih slučajev je brez števila, leseni križi na pokopališčih, trupla, razmetana po gorah ali potopljena v globoka morja so še neme priče krute človeške usode, ki o njej umetnost komaj jeclja, kadar ji zre v strašno lice. Za zgubljenimi še počasi dogoreva spomin v domači hiši, ali v nevesti strto upanje, kmalu bo vse, kakor je bilo prej. — Kolenc je z veliko zgovernostjo in s toplim občutjem naslikal tipičen primer te usode. Zgodba se začne sredi vojske s strahom za zgubljenimi svojci in z vedno novimi nabori. Nato pisatelj pokaže, s kakimi vezmi so mladeniči privezani na domačo hišo in vas, kako se te vezi v slutnji morda večnega slovesa vse živeje razpredejo; kot bi se hoteli ljudje s čistostjo individualne kreposti odkupiti pred neizbežno usodo. Zdaj sledi tipična slika vojske, trpljenje vojakov v vojašnici, v strelnih jarkih, razuzdanost častnikov, uresničene slutnje kmetiškega fanta, ki nosi nagelj od izvoljenke in umrje na ruski fronti. Kolenca pretežno zanima čustvena stran oseb, le v podrejeni meri gleda masko vojske, ki se je vanjo zavel človeški rod, da prenese in preskusi vse, kar je mogoče pretrpeti. — Preprost realizem in javljanje čustva drži pisatelja v okviru žalostne zgodbe, ki je bolj naivno kot rafinirano zložena. Vidi se, da ni bral najboljših del naše pripovedovalne umetnosti. — Skoraj z nasmehom opazujemo, kako se pisatelj zastonj trudi, da bi pokazal individualno usodo namesto tipične, vendar bo prav ta naivna preprostost ganila mnoge, katerim je namenjena. Povest je več kot nedoločna sentimentalnost Gregorčičeve pesmi, odkoder je pisatelj vzel naslov. Povrhu tega je to le ena smer povesti, druga je usoda domače hiše, kjer se sestri namesto brata vrne njen zaročenec. Z na-